

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ САДІВНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ

О.С. Тупчій, аспірант*

Уманський національний університет садівництва

Розглянуто методичні основи оцінки економічного розвитку підприємств, класифіковано садівничі підприємства Вінницької області за показниками економічного розвитку, проаналізовано результати економіко-математичного моделювання оптимізації сортового складу промислових садів.

Ключові слова: *типи економічного розвитку, садівничі підприємства, економіко-математична модель, селекційні сорти, максимізація прибутку.*

В умовах сучасної глобалізації світової економіки інтенсифікація виробництва є основним і цілком об'єктивним процесом, адже соціальні й економічні реалії ставлять перед вітчизняними сільськогосподарськими підприємствами завдання максимізації кількості продукції за умови обмеженості та поступового скорочення земельних ресурсів. Сучасні тенденції розвитку промислового садівництва свідчать про відсутність чіткої позитивної динаміки ефективних процесів в галузі. Процес деспеціалізації садівничих підприємств, погіршення їх матеріально-технічного забезпечення, а відтак, порушення технологічного процесу впливає на подальший розвиток цієї галузі. Тому збільшення виробництва плодів і ягід нині можливе лише через підвищення як продуктивності кожного гектара землі, зокрема багаторічних насаджень, так і продуктивності праці.

Проблеми економічного росту садівничих підприємств є широко досліджуваними у вітчизняній науці й знаходять відображення у наукових працях О.М. Шестопаля, О.Ю. Єрмакова, В.В. Юрчишина, І.І. Червена, В.А. Рульєва, І.І. Лукінова та ін. Однак, незважаючи на багатогранність існуючих досліджень, актуальність даного питання, зокрема, на регіональному рівні, визначає потребу в подальшому дослідженні.

Методика дослідження. Метою дослідження є оцінка типу економічного розвитку підприємств та висвітлення особливостей економіко-математичного моделювання, що направлене на підвищення ефективності ведення промислового садівництва. Для розв'язку поставленої задачі використовувалися методи порівняння, системного аналізу і синтезу, узагальнення, економіко-математичного моделювання.

Результати досліджень. Інтенсивний розвиток є необхідною передумовою ефективної діяльності садівничих підприємств, суттєвою перевагою у конкурентній боротьбі й гарантом успіху, а ринкове середовище для підприємства є результатом стану і динаміки економічних процесів. Економічний розвиток визначає сформований в підприємствах тип відтворення, який впливає на результати виробництва і найважливіші елементи відтворювального процесу. Це

* Науковий керівник – Ю.О. Нестерчук, доктор економічних наук, професор

обґрунтовується тим, що в кожному підприємстві повинна бути сформована та реалізована комплексна система заходів, що забезпечить найбільш доцільний на перспективу тип економічного росту сільськогосподарського підприємства з врахуванням стану його розвитку і умов господарювання [4].

Точка зору В.Г. Андрійчука стосовно формування інтенсивного типу розвитку зводиться до того, що в сучасних умовах спостерігається тісна взаємодія зовнішніх та внутрішніх факторів впливу на функціонування підприємств, а тому сформувати інтенсивний тип розвитку можуть ті сільськогосподарські підприємства, які раціонально та швидко реалізують новітні досягнення науки й техніки, що і є результатом змін в макросередовищі й, зокрема, в такій його ланці, як науково-технічне середовище [1].

Розрізняють два типи економічного відтворення: просте та розширене. Просте відтворення характеризується процесом виробництва та випуском створених благ, що здійснюється щорічно у незмінному масштабі (здійснюється переважно за незмінних технологій). Розширене відтворення ґрунтується на відновленні процесу виробництва в зростаючих розмірах (переважно за більш досконалих технологій). Як відомо, існує два типи розширеного відтворення – екстенсивний й інтенсивний.

Екстенсивний полягає в зростанні виробництва за незмінних технологій, за рахунок залучення додаткових фінансових, трудових ресурсів, інтенсивний характеризується зростанням виробництва через підвищення його ефективності на основі використання досягнень науки і техніки.

Поряд із загальноприйнятою типізацією економічного розвитку Башняніним Г.І. виділяється детенсивна форма (в перекладі "без напруги") [3]. Детенсивний розвиток полягає в тому, що для виробництва додаткової одиниці продукції кількість ресурсів необхідно додатково збільшити більше ніж на одиницю, тобто, коефіцієнт еластичності від затрат виробництва буде менший одиниці, в результаті підприємство деградує.

Для визначення типу економічного росту садівничих підприємств розроблено модель їх економічного розвитку, в основі якої пропонуємо використовувати наступні індекси: доходності (I_D) – розраховується як співставлення доходу (виручки) від реалізації продукції садівництва у звітному періоді до його базової величини; собівартості плодючої продукції (I_C) – визначається аналогічно попередньому індексу; рівня економічної ефективності (I_E) розраховується на основі співвідношення отриманих результатів та витрат на їх досягнення (табл. 1).

1. Модель економічного розвитку садівничих підприємств*

Тип економічного розвитку	Значення критеріїв		
	I_D	I_C	I_E
Інтенсивний, найбільш прогресивний розвиток	$I_D > 1$	$I_C < 1$	$I_E > 1$
Інтенсивний, (прогресивний) розвиток	$I_D > 1$	$I_C = 1$	$I_E > 1$
Переважно інтенсивний прогресивний розвиток	$I_D > 1$	$I_C > 1$	$I_E > 1$
Переважно екстенсивний мало прогресивний розвиток	$I_D > 1$	$I_C > 1$	$I_E > 1$
Екстенсивний регресивний розвиток	$I_D > 1$	$I_C > 1$	$I_E < 1$
Екстенсивний стабільний (регресивний) розвиток	$I_D > 1$	$I_C > 1$	$I_E = 1$
Детенсивний розвиток	$I_D < 1$	$I_C < 1$	$I_E < 1$

*Власні розробки автора

Перевагою моделі економічного розвитку садівничих підприємств є те, що вона дозволяє ранжувати підприємства шляхом співставлення розрахункових величин та дає змогу оцінити ефективність функціонування підприємств в галузі садівництва.

В сучасних умовах сутність інтенсифікації набуває глибшого змісту, оскільки відображає не тільки ефективність використання робочої сили та засобів виробництва, але й враховує рівень забезпеченості новітньою технікою та технологіями, що сприяє підвищенню продуктивності праці і якості продукції та зниженню її собівартості.

Інтенсивне садівництво розуміємо як комплекс організаційно-економічних, правових, технічних й технологічних заходів, спрямованих на реконструкцію, модернізацію матеріально-технічної бази, розвиток селекційної роботи, підвищення кваліфікації працівників та досягнення на цій основі збільшення й підвищення конкурентоспроможності продукції садівництва. Інтенсифікацією садівництва є особлива форма розширеного відтворення, що забезпечує складний організаційно-економічний процес формування інтенсивного типу розвитку на основі концентрації, поглиблення спеціалізації, своєчасного оновлення плодоносних насаджень, техніки та технологій, з метою формування технічних, технологічних, організаційних, біоекономічних факторів підвищення ефективності садівничих підприємств.

Сільськогосподарське підприємство будь-якої організаційно-правової форми господарювання повинно прагнути до постійного розвитку. В більшості випадків економічний розвиток підприємства досягається завдяки використанню інтенсивних чинників. Вони сприяють підвищенню рівня ефективності використання виробничих ресурсів підприємства, шляхом покращення якості цих ресурсів й удосконалення процесів управління ними. Перехід підприємства з детенсивного та екстенсивного розвитку на переважно інтенсивний тип розвитку пов'язаний з додатковими витратами, спричиненими підвищенням рівня інтенсивності використання його виробничих ресурсів. Саме тому визначення типу розвитку садівничих підприємств є необхідною умовою моделювання механізму розвитку галузі садівництва. Використовуючи критерії (табл. 1) було класифіковано садівничі підприємства Вінниччини за типами економічного розвитку.

Проведена оцінка садівничих підприємств за досліджуваний період 2010-2012 рр. дозволила виокремити: вісім підприємств детенсивного розвитку, які характеризуються погіршенням технічного і технологічного рівнів виробництва, тобто це ті садівничі підприємства, які поступово деградують; дев'ять підприємств екстенсивного регресивного розвитку, що досягнутий за рахунок залучення додаткових фінансових, трудових ресурсів; дев'ять – переважно інтенсивного прогресивного розвитку, для яких характерне зростання виробництва внаслідок підвищення його ефективності на основі впровадження досягнень науки і техніки.

Для досягнення економічного розвитку підприємства та одержання максимального прибутку в галузі садівництва необхідно впроваджувати високоврожайні і швидкоплідні сорти і розширювати закладання садів на вегетативних підщепах. Таким чином, вирішальним фактором одержання

стабільно високих й якісних врожаїв плодів є селекційний сорт. Впровадження високопродуктивних сортів багаторічних насаджень дає змогу за мінімальних витрат отримувати високу урожайність й значно поліпшити якість плодів. При відборі сортів плодкових насаджень різних строків досягання для матриці моделі взяли до уваги вимоги сортів до ґрунтово-кліматичних умов, насамперед, температурного режиму і тривалості періоду вегетації, а також використали сорти рекомендовані фахівцями Подільської дослідної станції.

Рекомендовані високоврожайні сорти зерняткових культур (яблуні), з врахуванням схем розміщення насаджень, капітальних вкладень й витрат, затрат праці закладалися у матрицю економіко-математичної задачі у пакеті прикладних програм Excel. Модель задачі включає в себе 89 змінних, на які накладено 121 обмеження.

Задача полягає у тому, щоб знайти оптимальне співвідношення значень змінних, при якому цільова функція (1) забезпечуватиме максимум прибутку:

$$Z = x_d - x_v \rightarrow \max, \quad (1)$$

x_d – обсяг виручки від реалізації яблук у вартісному вираженні;

x_v – обсяг витрат на виробництво продукції у вартісному вираженні;

та задовольнятимуться такі умови:

1. Обмеження площі, зайнятої під інтенсивними сортами багаторічних насаджень

$$\sum_{j \in N_1} \sum_{j \in N_2} x_{jkl} \leq S_i, (i \in M_1), \quad (2)$$

x_{jkl} – площа плодового саду j -го сорту l -ої схеми розміщення;

S_i – площа яблуневого саду за періодами збирання;

j – індекс сорту яблунь;

k – індекс підщеп насаджень;

l – індекс схеми розміщення насаджень;

N_1 – множина сортів плодкових насаджень;

N_2 – множина схем посадки багаторічних насаджень;

M_1 – множина періодів збирання;

2. Обмеження за схемами розміщення яблуневого саду j -го

$$\sum_{j \in N_3} x_{jkl} - x_j = 0 \quad (3)$$

$$x_j \geq S_j, (i \in M_2) \quad (4)$$

$$\lambda x_{ij} - x_{ij} \geq 0, (i \in M_3) \quad (5)$$

x_{ij} – загальна площа плодового саду j -го сорту;

S_{jj} – мінімальна проектна площа закладання саду j -го сорту насаджень;

λ – коефіцієнт співвідношення між схемами посадки j -го сорту плодового саду.

M_2 – множина обмежень сортів яблуневого саду;

M_3 – множина обмежень схем розміщення плодкових насаджень j -го сорту.

3. Обмеження за використанням трудових ресурсів:

$$\sum_{j \in N_1} \sum_{j \in N_2} c_{ijl} x_{ijl} \leq A_i, (i \in M_4), \quad (6)$$

де c_{ijl} – норми затрат трудових ресурсів на 1 га яблуневого саду j – го сорту l – ої схеми розміщення;

A_i – обсяги трудових ресурсів за термінами (декадами) збирання врожаю яблук

M_4 – множина обмежень термінів (декад) збирання врожаю яблук

4. Обмеження по капітальних вкладеннях на вирощування плодкових насаджень:

$$\sum_{j \in N_1} \sum_{j \in N_2} v_{ijl} x_{ijl} \leq K, \quad (7)$$

v_{ijl} – капітальні вкладення на 1 га промислового саду j -го виду товарної продукції l – ої схеми розміщення;

K – загальний обсяг капіталовкладень.

5. Визначення економічних показників:

$$\sum_{j \in N_1} \sum_{j \in N_2} w_{ijl} x_{ijl} - x_d(x_v) = 0 \quad (8)$$

w_{ijl} – виручка від реалізації або витрати на 1 га саду j -го сорту l – ої схеми розміщення;

9. Умова невід'ємності змінних:

$$x_{ijl} \geq 0; x_d \geq 0; x_v \geq 0 \quad (9)$$

Економіко-математична модель була вирішена за допомогою симплексного методу ітераційної обчислювальної процедури, яка починаючи з опорного плану, за скінченну кількість кроків дає змогу одержати оптимальний план моделі. Відповідно до проведених розрахунків максимальний прибуток садівничі підприємства одержать при наступній структурі плодкових насаджень.

Результати проведеного моделювання свідчать, що із врахуванням запропонованої структури плодкових насаджень в садівничих підприємствах, а саме у такому співвідношенні: літні – 5, осінні – 15 та зимові – 80%, фінансові ресурси підприємства будуть використовуватися більш ефективно, а також, це пов'язано з тим, що яблука зимових сортів реалізуються в пізні строки за більш привабливими цінами, що значно сприяє збільшенню прибутку галузі.

В яблуневих садах підприємств Вінницької області старої вікової групи основними сортами є Кальвіль сніговий, Джонатан, Бойкен, Ренет Симиренка, Антонівка звичайна, Спарган. У молодих високоінтенсивних насадженнях

домінують Голден Делішес, Джонаголд, Глостер, Чемпіон, Лігол, Айдаред, Ренет Симиренка, Ре-сортти та ін [2]. У результаті рішення моделі була одержана оптимальна структура сортів багаторічних насаджень для садівничих підприємств Вінницької області. Серед літніх сортів багаторічних насаджень рекомендується Єрліст-Женева (49,6%), осінніх сортів – Гала (46,3%), зимових сортів – Голден Делішес (11,4%), Джонапринц (10,1%), Ре-сортти – Ревена (9,3%), Релінда (9,3%), Ренора (9,3%), Реанда (9,3%). Резистентні сорти (Ре-сортти) мають такі переваги: висока продуктивність, стабільні врожаї, низька собівартість; спрощена система захисту, що значно зменшує затрати; невибагливість сортів до ґрунтів; насадження легко формувати без застосування складних методів обрізування; технологія зменшує негативний вплив на довкілля; можливе органічне виробництво; стійкість сортів проти хвороб зберігає високу якість продукту; технологія забезпечує виробництво продукції, яка відповідає міжнародним стандартам якості.

Для обґрунтування доцільності розробленої моделі здійснено порівняльний аналіз між фактичними даними садівничих підприємств Вінницької області й модельними, які одержані на основі оптимізації співвідношення сортового складу багаторічних насаджень різних строків досягання (табл. 2).

2. Економічна оцінка сортового складу багаторічних насаджень різних строків досягання на основі розв'язання економіко-математичної моделі у сільськогосподарських підприємствах Вінницької області*

Показники	Фактично за 2007-2012 рр.	За оптимальним планом	Оптимальний план у відношенні до фактичного, %
Площа у плодоносному віці, га	12083,0	12100,0	100,1
Валовий збір, тис. ц	931,6	4613,0	495,2
Урожайність, ц/га	78,3	381,2	486,8
Капітальні вкладення на 1 га, грн	46856,5	157291,5	335,7
Виробничі витрати:			
на 1 га	7955,3	24333,3	305,9
на 1 ц	94,9	75,8	79,9
Затрати праці на збирання 1 га саду, люд. — год.	1248,6	1444,5	138,4
Собівартість 1 ц реалізованих плодів, грн	124,2	109,2	87,8
Середня ціна реалізації 1 ц плодів, грн	157,1	377,9	240,5
Прибуток (збиток), грн:			
на 1 га	2291,6	124761,9	5444,3
на 1 ц	29,8	388,5	1303,7
Рівень рентабельності, %	27,6	355,9	328,3 в.п.

*Власні розрахунки автора

Дані результатів моделювання свідчать про можливість садівничих підприємств не лише підвищити урожайність плодів, а й знизити собівартість реалізованої продукції. Зокрема, при оптимальному варіанті за рахунок збільшення рівня виробничих витрат на 1 га плодів у 3,1 раза (або на 16,4 тис. грн), трудових ресурсів – на 195,9 люд. — год./га, збільшення продуктивності

насаджень становитиме 4,9 раза, а собівартість продукції знизиться на 15,1 грн/ц. Крім цього, повноцінне використання технологічних, технічних, організаційно-економічних прийомів, необхідних агротехнічних заходів й методів інтенсифікації дозволить садівничим підприємствам підвищити ефективність сортового складу багаторічних насаджень різних строків досягання. Отже, при використанні рекомендованих фахівцями Подільської дослідної станції садівництва цін реалізації продукції й запропонованої нами структури плодкових насаджень спостерігається збільшення прибутку на 1 ц і на 1 га, відповідно у 13,0 та 54,4 разів, при рівні рентабельності 355,9%.

Застосування економіко-математичного моделювання для оптимізації виробничого плану в галузі садівництва дозволяє якісно систематизувати інформаційний потік, який формується при дослідженні діяльності садівничих підприємств. В результаті можливе підвищення рівня надійності оцінювання ефективності діяльності підприємств за минулий період й прогнозування очікуваного ефекту на основі використання доцільних комбінацій обраних задач та обмежень.

Висновки. Розв'язання економіко-математичної матриці оптимізації співвідношення сортового складу багаторічних насаджень різних строків досягання у садівничих підприємствах уможливило висновок про те, що математична інтерпретація функції співвідношення сортів передбачає математичний опис зв'язків між обсягом виробництва плодів, капітальними та виробничими витратами, затратами праці. Обґрунтована оптимізація сортового складу насаджень в підприємствах забезпечуватиме зниження собівартості, ріст продуктивності насаджень, збільшення прибутку та рівня рентабельності й підвищення ефективності використання трудових ресурсів. Дотримання технологічних процесів в галузі, належна організація праці до та під час збирання плодів, ефективна робота управлінського персоналу, належно налагоджена робота маркетингової служби щодо збуту плодів, налагоджений механізм розподілу прибутку від виробничо-господарської діяльності дозволить підвищити ефективність виробництва садівничих підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В.Г. Про необхідність комплексного використання в планово-економічній роботі показників рентабельності / В.Г. Андрійчук // Удосконалення економічного механізму функціонування аграрних підприємств в умовах невизначеності: Зб. наук. праць Міжнародної науково-практичної конференції 19-20 травня 2004 р. — К.: КНЕУ, 2004. — С. 30-36.
2. Барабаш Л.О. Розвиток промислового садівництва на Вінниччині / Л.О. Барабаш, К.В. Мазур, В.І. Зарубенко // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. Серія Економічні науки / Редколегія: Калетнік Г.М. (головний редактор) та інші. — Вінниця, 2012. — Вип. 2 (64). — С. 3-7.
3. Башнянин Г.І. Капітал підприємства, його кругообірот і оборот. Суспільне відтворення / Г.І. Башнянин, П.Ю. Лазур, В.С. Медведєв // Політична економія. — К.: Ніка-Центр, Ельга, 2000. — 529 с.

4. Березівський П.С. Напрями інтенсифікації розвитку сільськогосподарських підприємств / П.С. Березівський, Н.П. Особа, З.П. Березівський // Економіка АПК. — 2009. — № 6. — С. 18-25.

Одержано 13.11.2013 р.

Аннотация

Тупчий О.С.

Методика оценки экономического развития садоводческих компаний

Для определения типа экономического роста садоводческих предприятий разработана модель экономического развития садоводческих предприятий, в основе которой предлагаем использовать индексы доходности, себестоимости плодоягодной продукции, уровня экономической эффективности. Оценка садоводческих предприятий за исследуемый период 2010-2012 гг. позволила выделить: восемь предприятий детенсивного развития, которые характеризуются ухудшением технического и технологического уровней производства, это те садоводческие предприятия, которые постепенно деградируют; девять предприятий экстенсивного регрессивного развития, достигнутого за счет привлечения дополнительных финансовых, трудовых ресурсов, девять – преимущественно интенсивного прогрессивного развития, характеризующихся ростом производства в результате повышения его эффективности на основе внедрения достижений науки и техники. Для достижения экономического развития предприятия и получения максимальной прибыли в садоводстве необходимо внедрять высокоурожайные и скороплодные сорта на вегетативных подвоях. Рекомендуемые экономически выгодные сорта семечковых культур (яблони), с учетом схем размещения насаждений, капитальных вложений и расходов, затрат труда закладывались в матрицу экономико-математической задачи в пакете прикладных программ Excel. Модель задачи включает 89 переменных, на которые наложены 121 ограничения. В результате решения модели была получена оптимальная структура сортов многолетних насаждений. Среди летних сортов рекомендуем Ерлист-Женева (49,6%), осенних сортов – Гала (46,3%), зимних сортов – Голден Делишес (11,4%), Джонапринц (10,1%), Ре-сорта – Ревена (9,3%), Релинда (9,3%), Ренора (9,3%), Реанда (9,3%). Данные результатов моделирования свидетельствуют о возможности предприятий не только повысить урожайность плодов, но и снизить себестоимость реализованной продукции. Следовательно, при использовании предложенной структуры плодовых насаждений наблюдается увеличение прибыли на 1 ц и 1 га, соответственно в 13,0 и 54,4 раз, при уровне рентабельности 355,9%.

Ключевые слова: типы экономического развития, садоводческие предприятия, экономико-математическая модель, селекционные сорта, максимизация прибыли.

Annotatin

Tupchiy O.S.

Estimating methods of economic development of horticultural enterprises

The model of economic development of horticultural companies for determining the type of their economic growth was made. The following indexes of this model are suggested: income, cost price of fruit and berries production, the level of economic efficiency. The evaluation of horticultural enterprises over the research period (from 2010 to 2012) allowed to single out: eight companies with detensive development, characterized by deterioration of the technical and technological levels of production, they are those horticultural enterprises that gradually degrade; nine companies with extensive regressive development achieved by attracting additional financial and labour resources; nine enterprises were mainly with intensive progressive development which are characterized by increased production due to the rise of its efficiency through the introduction of science and technology achievements. It is necessary to introduce high-yielding and short-season varieties and expand planting the gardens on vegetative rootstocks for achieving the economic development of the

company and maximize income in the field. Recommended high-yielding varieties of pome crops (apple trees) together with the allocation schemes of plantations, substantial investments and expenses, labour costs were laid in a matrix of the economic and mathematical problem in a package of Excel applications. The model of the problem involves 89 variables which imposed 121 restrictions. Optimal structure of the varieties of perennial plants for horticultural enterprises in Vinnytsia region was obtained in the result of doing the model. Yerlist-Geneva (49.6%) is recommended among summer varieties of perennial plants, Gala (46.3%) is of autumn varieties, among winter varieties there are Golden Delicious (11.4%), Jonaprince (10.1%), Re-varieties – Revena (9.3%), Relinda (9.3%), Renora (9.3%), Reanda (9.3%). Data of the modeling results indicate the possibility of horticultural enterprises not only increase the yield of fruit, but also reduce the cost price of sold production. Thus, by using recommended price for selling the products by specialists of Podilla's Research Station Horticultural Institute and our offered structure of fruit plantations, the income increases by 1 centner and 1 ha, respectively by 13,0 and 54,4 times while the profitability is 355,9%.

Keywords: types of economic development, horticultural enterprises, economic and mathematical model, selective varieties, income maximization.

УДК 631.164.23

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ОЦІНЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

І.М. Кіпіоро

Кіровоградський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Досліджено основні принципи й підходи до оцінки інвестиційних проектів в Україні і світовій практиці. Встановлено, що процес інвестування інноваційних проектів в агропромислому виробництві починається з формування принципів, оцінку, вибір, розробку інвестиційних програм і проектів. Удосконалено методичні підходи до оцінки інноваційних проектів в агропромислому виробництві.

Ключові слова: інновації, інвестиції, проект, аграрне виробництво, методичні підходи, економічний ефект.

Економіка агропромислового комплексу України має ряд конкурентних переваг, але їх реалізація здійснюється в умовах серйозних структурних диспропорцій та неадекватності проведеної політики. Основні переваги полягають в наступному: обширна територія і ємний внутрішній ринок, що забезпечують широку розмаїтість життєдіяльності й потреб населення; дешевизна робочої сили у поєднанні з досить високим рівнем її кваліфікації; розвинутий науково-промисловий потенціал; наявність серйозних технологічних розробок з ряду напрямків сучасних і новітніх технологічних укладів. В зв'язку з цим необхідна переорієнтація політики грошової пропозиції й відсоткової ставки на підтримку прийнятних умов для виробництва, забезпечення його інвестиціями та поповнення оборотних коштів сільськогосподарських підприємств.